

Starobné dôchodky, Krajniak, Palko a realita. Dá sa reformovať bez natality systém založený na natalite?

Branislav Michalka

21. septembra 2020 ✚ *Politika* ✚ *Ekonomika a hospodárstvo*

Reforma dôchodkového systému na obzore?

Reforma dôchodkového systému je jednou z tých tém, ktoré sa pravidelne vracajú do európskych médií a za rokovacie stoly, a pravidelne z nich odchádzajú bez toho, aby došlo k nejakému reálnemu riešeniu problému starnúcej populácie. Podobne ako sa všeobecná zadlženosť štátov stala konštantným prvkom svetovej ekonomiky, tak sa aj sedenie na prekúrenom kotle blížiacej sa dôchodkovej katastrofy stalo súčasťou politického folklóru. Z času na čas sa politici trochu vydesia a začnú navrhovať reformy, tie sa však väčšinou skončia pri drobných kozmetických úpravách, ktoré síce konštatujú príčinu blížiacej sa katastrofy: slabá natalita, starnúca populácia – ale reálne východisko neprinášajú.

Pri dôchodkovom systéme založenom na princípe výrazne väčšieho počtu mladých ľudí, voči menšiemu počtu starých ľudí, čiže pri systéme založenom na silnej natalite, je hľadanie iných možností na jeho udržanie ako v natalite, len stratou času. Väčšia natalita však nie je možná bez pevného rádu, najlepšie kresťanského a ten zase nie je zlučiteľný s liberalizmom, demokraciou a kultúrnou anarchiou. A tak sa celý problém točí dokola. Všetci vedia čo je nutné, ale všetci zároveň vedia, že bez zmeny kultúrnej atmosféry to nie je možné. Zmena kultúrnej atmosféry je však pre liberálov a ľavičiarov nežiaduca. Preto sa hľadajú riešenia ako vyrobiť guľatú kocku.

Konzervatívna úprava

Treba však priznať, že v rámci daných možností a nastavených mantinelov, sa z času na čas pokúšajú konzervatívni politici aspoň o zvýhodnenie tých mužov a žien, ktorí sú dnes ochotní zotrvať v rodinách a mať spolu deti. To je samozrejme pozitívne a spravodlivé.

Tento prístup sa budú zrejme pokúšať presadiť na Ministerstve práce a sociálnych vecí ľudia, ktorých si povolal minister Krajniak k spolupráci na svojej ohlasovanej dôchodkovej reforme. K pozvaným patrí aj bývalý minister vnútra Vladimír Palko, ktorý sa rozhodol zasadiť o rodičovský dôchodkový bonus.

Ten by spočíval v určitom paralelnom, menšom dôchodku, ktorého výška by sa odvíjala od toho, koľko odpracovali a odvedli do štátnej kasy deti konkrétného dôchodcu. Logicky by teda počet detí (pokiaľ by sa z nich nestali bezdomovci) potencionálneho dôchodcu zvýhodňoval.

Vladimír Palko si od zavedenia tohto systému sľubuje nielen satisfakciu pre rodičov mnohopočetných rodín, ale aj vyriešenie problému s natalitou, pretože takto postavená dôchodková reforma, by podľa neho motivovala ľudí k tomu, aby mali viac detí. V rozhovore pre Denník N uviedol, že rodičovský dôchodcovský bonus je jeho „srdcová záležitosť“ a preto vlastne prijal ponuku ministra Krajniaka, aby na ministerstve pracoval.

Palko správne vidí natalitu ako podstatnú vec pre zachovanie kontinuity dôchodkového systému a tých čo prispievajú k tomuto zachovaniu logicky zvyhodňuje: „*To, že platíte nejaké odvody, ešte neznamená, že máte nárok, aby ste dostávali adekvátnu odmenu v podobe dôchodku o niekoľko desaťročí, keď budete starí. Aj množstvo vychovaných detí, ktoré zaručujú kontinuitu systému, treba zohľadňovať pri dôchodkoch.*“

Problém však nastane vtedy, keď sa zamyslíme nad tým či je finančná motivácia skutočne postačujúca a prinesie žiaduci efekt.

Bez náboženstva a kultúry to nepôjde

Skúsenosti s podobnými úpravami zákonov (nielen dôchodkových) zo zahraničia, nás presviedčajú o opaku. Averzia k rodeniu a výchove detí, k združovaniu sa do rodín, k obetovaniu vlastného pohodlia nie je podmienená výškou príjmu ani celkovým majetkom, ale kultúrnou atmosférou a spôsobom myslenia. Najväčšia natalita bola na území Slovenska paradoxne počas I. svetovej vojny, keď boli podmienky života na najnižšej úrovni v moderných dejinách, horšie ako počas II. svetovej vojny.

Vízia vyššieho dôchodku v budúcnosti nedokáže motivovať hedonistu, upriameného len na aktuálne pôžitky a zážitky, k tomu, aby sa aktuálneho pôžitku zriekol. Keďže základom jeho myslenia je epikurejstvo a nihilizmus, neuznávajúce budúcnosť, ale len prítomnosť, tak sa akýkoľvek apel na jeho rozum smerom k budúcnosti, mína účinkom. Chce si užívať teraz, kým je mladý a budúce potencionálne výhody, v stave keď už bude nevládny, sú mu ľahostajné.

K tomuto hedonizmu pristupuje u mnohých ľudí racionálna úvaha, ktorá sa stavia k súčasnému svetovému finančnému systému ako k veľmi nedôveryhodnému. Ničím nekryté papierové peniaze, neustále chrlené z rotačiek, či dokonca existujúce len v elektronických systémoch, im nedávajú záruku, že sľubovaný dôchodok niekedy uvidia, aj keby mali teraz 20 detí.

Z toho istého dôvodu sú aj všetky druhé a tretie dôchodkové piliere len odvádzaním pozornosti a kamuflážou. Tam, kde nikto negarantuje stabilitu fiktívnych peňazí je zbytočné ich niekde ukladať v časovom rozsahu presahujúcom cca 30 rokov. K tomu navyše pristupujú prechmaty v spravovaní dôchodcovských fondov. Pri tých slovenských prišli sporitelia podľa ekonómov Ľudovíta Ódora a Pavla Povalu o miliardy eur.

Z tohto pohľadu je aj tvrdenie ministra Krajniaka, že: „*Hlavným obsahom pripravovanej dôchodkovej reformy by malo byť zadefinovanie toho, na čo ľuďom štát kedykoľvek v budúcnosti nebude môcť siahnuť,*“ zbytočné. Takéto veci nedokázal garantovať žiaden štát v minulosti a nebude ich môcť garantovať ani teraz. Jedinou garanciou kontinuity sporenia boli kedysi komodity, ktoré nestrácajú cenu, alebo ju strácajú len dočasne: drahé kovy, pôda, nehnuteľnosti. Garantovať, že nejaký štát nebude môcť siahnuť na niečo občanom v stave núdze, keď máme všetci ešte v živej pamäti ako napr. dopadli úspory v cyperských bankách, je vystavenie nekrytého šeku, ktorému nikto nemusí veriť.

Zostáva teda faktom, že jediným motívom k rodeniu detí a teda aj k riešeniu problému uživenia starnúcej populácie, môže byť len viera a morálne princípy, ktoré ignorujú či je mať deti výhodné alebo nevýhodné. Kým sa nedosiahne taký stav, že žena bude opäť považovať rodenie detí za svoju najväčšiu radosť a muž ich počet za svoju najväčšiu hrdosť, bez ohľadu na to „čo z toho kvapne“, tak sa všetky reformy minú účinkom.

Na druhej strane, ak sa taký stav dosiahne, tak potom manželia, ktorí budú mať početné rodiny nemusia vôbec dôchodok riešiť – deti sa o nich určite postarajú. Lenže, potom by pravdepodobne takéto mega-rodiny už nechceli prispievať do dôchodkového fondu tzv. I. piliera, ktorý by slúžil predovšetkým v prospech hedonistov, o ktorých sa nemá kto postarať. Vtedy by rodiny zistili, že dôchodkový systém vlastne nepotrebujú a že ten bol pravdepodobne vymyslený s pravou nemeckou pedentériou na to, aby predovšetkým zaplnil štátnu kasu. Okolnosti jeho vzniku tomu každopádne nasvedčujú.

Cui bono?

Keď v roku 1889 zaviedol kancelár nemeckého cisárstva Otto von Bismarck prvý starobný všeobecný dôchodkový systém na svete, prežívala Európa explóziu natality. Nové medicínske postupy a opatrenia znížili úmrtnosť dojčiat, kresťanská morálka zakazovala potraty aj antikoncepciu, a tak európska populácia úspešne narastala. Táto populácia bola schopná zaplavovať kolónie v Afrike, Ázii, Austrálii a do nezávislej Ameriky prúdili zástupy ekonomických, politických aj kriminálnych migrantov. Napriek tomu v Európe zostávalo dostatočné množstvo obyvateľov na to, aby mohol Bismarck prísť so starobným dôchodkom, ako významným sociálnym výdobytkom a kvázi konzervatívnou zbraňou na strodomstavovských liberálnych a ľavicových radikálov, ktorým načas „vyfúkol“, podobne ako premiér Benjamin Disraeli v Británii, robotníckych voličov.

Dôchodková realita bismarckovského Nemecka však bola atraktívna len v porovnaní s priemyselným marazmom prvej polovice 19. storočia. Industrializačný boom, spojený s nekontrolovanou liberálnou špekuláciou, totiž vytvoril katastrofálnu situáciu robotníkov prichádzajúcich z vidieka, hnijúcich v zatuchnutých mestských štvrtiach. Bismarck im ponúkol reformu, ktorá z nášho pohľadu vyzerá veľmi vypočítavo: dôchodkový vek bol stanovený na 70 rokov, pričom priemerná dĺžka veku bola v tom čase 46 rokov. Pri neustálom raste počtu mladých ľudí a nízkom počte starých, sa stalo uživenie zvyšku sedemdesiatnikov pre Nemecko hračkou. Navyše im budúci dôchodcovia pravidelne platili, čiže pracujúca väčšina sa skladala na tých pár vyvolených, ktorí sa dôchodku dožili.

Pre porovnanie, v čase keď sa Nemecko pýšilo dôchodkovým systémom už takmer 20 rokov, francúzsky štát prišiel s podobným návrhom medzi svojich občanov, ktorí sa ale v tom čase skladali ešte väčšinou zo slobodných roľníkov (na rozdiel od vysoko industrializovaného Nemecka alebo Británie) a bol odmietnutý a vysmiaty.

Pre pred-industriálneho agrárneho obyvateľa kresťanskej Európy bola podobná predstava smiešna. Živila ho pôda a chov zvierat, na starobu sa o neho postarali deti a obecná komunita. Načo by si platil nejaké dôchodkové poistenie, ktoré nakoniec ani nemusí dostať? Za peniaze radšej prikúpil pôdu, alebo nejaké ďalšie právo. Pre vykoreneného obyvateľa veľkomesta, bez možnosti získania potravín pestovaním, núteného pracovať denne 12-14 hodín, vydaného napospas špekulantom, však mohol pôsobiť dôchodkový systém lákavo. Predovšetkým sa ho štát aj tak nepýtal, systém skrátka zaviedol a na druhej strane to bola určitá forma lotérie, ktorá mohla pri troche šťastia vyjsť.

Z lotérie sa stala za 130 rokov štátna pyramídová hra, v ktorej súčasní šťastlivci žijú na úkor budúcich menej šťastných generácií. A to nielen v oblasti dôchodkov ale aj celej ekonomiky. Predstava, že sa problém dá vyriešiť reformou systému je nereálna. Reformy navrhované konzervatívcami majú samozrejme tú dobrú vlastnosť, že budú kompenzovať početným rodinám ich vklad do kontinuity systému, ale naštartovať

natalitu a zachrániť systém z dlhodobého hľadiska už asi nedokážu.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/starobne-dochodky-krajniak-palko-a-realita-da-sa-reformovat-bez-natality-system-zalozeny-na-natalite/>